

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

Filozofija Upaništada

**ZDRAVO
DRUŠTVO**

**USPON PREMA
UNUTARNJEM VRHU**

BHARATANATYAM

**NAJSTARIJA
SVEUČILIŠTA**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

10 | 2018. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 FILOZOFIJA UPANIŠADA

Marica Borović

8 BHARATANATYAM - PLESNA PRIČA BOGOVA I LJUDI

Anastazija Pulja

11 NAJSTARIJA SVEUČILIŠTA NA SVIJETU

Damir Krivdić

12 ERICH FROMM – ZDRAVO DRUŠTVO II. dio

Marijana Starčević Vukajlović

16 USPON PREMA UNUTARNJEM VRHU

Vishal Pahlajani

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Luka Marić, Dijana Kotarac,
Sofija Stepanovska, Anastazija Pulja, Marta Mihičić

Lektura: Ana Handal, Vesna Bosnar

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

8

11

12

16

Mi smatramo ove istine očiglednima: da su svi ljudi stvoreni jednaki, da su obdareni od strane njihovog Tvorca određenim neotudivim pravima, među kojima su život, sloboda i težnja za srećom. Ovaj često navođeni citat Thomasa Jeffersona iz Američke deklaracije o neovisnosti s vremenom je postao moto moderne Zapadne civilizacije, takozvani američki san. Prirodna filozofija također tvrdi da je sama priroda života ili bića sreća. Međutim, američki san traži ostvarenje sreće izvan čovjeka, u onome što on ima, a ne u onome što jest. Fromm smatra da je upravo to dovelo civilizaciju i čovjeka na rub sloma i zato je njegovo upozorenje na odabir između dviju orijentacija, *imati ili biti*, aktualnije nego ikad.

Sloboda je kompleksan pojam jer osim fizičke slobode podrazumijeva i slobodu duha. Čovjek može biti porobljen od drugih ljudi, ali on to može biti i unutar sebe, zbog vlastitog neznanja. Na primjer, možemo misliti da je sloboda potpuna neuvjetovanost, mogućnost da činimo što god nam padne napamet ili sve što zaželimo, ali postoje želje i prohtjevi koji s vremenom stvaraju ovisnost i zarobljavaju nas. Budistička filozofija

kaže da tako nikad nećemo biti sretni jer zadovoljstvo je samo kratkotrajno i stalno rađa novim željama. Da bismo bili slobodni i sretni, trebamo se osloboditi svega što ometa izražavanje naše istinske humane prirode.

U indijskoj filozofiji pojam *mokša*, apsolutna sloboda, označava trenutak kada je ostvaren krajnji smisao postojanja. Tom trenutku prethode brojna oslobađanja za koja je najprije potrebno spoznati *ono što je ograničeno i ono što ograničava*. Stoga je sloboda rezultat procesa oslobađanja i uravnoteženja sebe samog.

Sreća nije slučajna, već je *svatko kovač svoje vlastite sreće*. Kao u priči o košulji sretnog čovjeka, sretan je onaj bez košulje, onaj tko ne robuje vlastitim željama i čiji su razum i srce slobodni od briga. To ne znači da ne trebamo ništa planirati, naprotiv, trebamo naučiti živjeti inteligentno. Sreća je u punoći života. Zato je važno moći odgovoriti sebi na pitanje: *Što očekujem od života?* Pored toga, inteligentno je i s vremena na vrijeme provjeriti: *Živim li u skladu s onim što očekujem?* ♀

Uredništvo

FILOZOFIJA UPANIŠADA

Marica Borović

U starim vedskim tekstovima, u okviru *Aranyake*, *Šumske knjige* namijenjene šumskim pustinjacima, nalaze se Upanišade. One predstavljaju sintezu temeljnih učenja drevne indijske misli i jedan od najstarijih filozofskih tekstova koji poučava o životu i smrti, univerzumu, postanku svijeta te o vezi između čovjeka i univerzuma. Zovu se još i *Vedanta* – "završetak *Veda*" jer s njima završavaju *Vede*.

Prema indijskoj predaji njihovi su autori drevni mudraci *rišiji*, čija se mudrost prenosila usmenom predajom s učitelja na učenika. Na to ukazuje i sama riječ *upani-sad*, *upa* (pored), *ni* (dolje), *sad* (sjediti), koja označava učenika koji sjedi do nogu učitelja i prima njegove pouke. Drugo tumačenje uzima za korijen riječ *nisad* koja označava tajno učenje koje učenik dobiva od učitelja.

Upanišade su u Europu došle u perzijskom prijevodu nakon što je mogulski kraljević Muhammad Dara Shikuh dao prevesti pedeset *Upanišada* na perzijski jezik. Francuz Anquetil-Dupperon preveo ih je 1802. godine s perzijskog na latinski. *Upanišada* ima mnogo, poznato ih je preko dvjesto, iako tradicija navodi njih stotinu i osam. Najvažnijima se smatraju: *Aitareya*, *Taittiriya*, *Chandogya*, *Brhadaranyaka*, *Mundaka*, *Iša*, *Kena*, *Katha*, *Praśna*, *Śvetāśvatara* i *Mandukya*.

Upanišade daju odgovore na pitanja koja je čovjek postavljao u različitim vremenima: *Odakle dolazim? Kako sve nastaje? Kamo idem?* Njihova filozofija pokazuje put ostvarenja čovjekove sudbine – put koji ima svoju polaznu točku i odredište.

MANDUKYA UPANIŠADA: *Brahman je uistinu besmrtn. To je gospodar svega, to je znalac svega,*

to je nutarnji upravitelj. To je izvor svega. To je početak i kraj svih stvorenja. Onaj od koga se rađaju ova stvorenja, onaj u kome žive kada su rođena i onaj kome se vraćaju poslije smrti, to je brahman.

Drevni su Indijci uvidjeli da je svijet podvrgnut neprestanim promjenama. Sve se rađa, stari i umire. Ono što se vidi i čuje, prolazno je i konačno. Zadovoljstva koja nudi svijet su prolazna. Često se pitamo postoji li nešto nepromjenjivo, nešto što se nalazi u pozadini promjenjivog.

KATHA UPANIŠADA: *Sav Univerzum, sve što postoji proizlazi iz Njega i u Njemu se kreće... Sve drugo zavisi od Njega, a On ne zavisi ni od čega. Oni koji ga dostignu, postaju besmrtni!*

Upanišade naglašavaju ideju jedinstva svijeta. *Brahman*, izvor svega, prožima sve, prisutan je u svemu i zato je univerzum jedinstven, univerzum je Jedno. Sve teži istome, sve ima jedan cilj, a to je spoznaja *Brahmana*, odnosno sjedinjenje s njim, postizanje jedinstva s tom istinskom stvarnošću.

Prisutnost *Brahmana* u nama naziva se *Atman* – to je naš životni dah, naša bit, esencija, naše nutarnje besmrtno biće. Čovjek je univerzum i univerzum je čovjek.

CHANDOGYA UPANIŠADA: *Tat tvam asi – To si ti.*

Sve što postoji nosi u sebi to Jedno.

KATHA UPANIŠADA: *Manji od najmanjeg, veći od najvećeg, Atman je zauvijek u srcu svakog bića.*

Upanišade upozoravaju da se *Brahman* ne može intelektualno spoznati ili objasniti jer On izmiče svemu tome. Zato *Upanišade* na svaki pokušaj njegova definiranja kažu: *Neti, neti...* (*To nije to, to nije to...*).

Da bismo mogli razlučivati stvari u pojavnom svijetu, potrebne su nam suprotnosti. Znam što je hladno jer poznajem toplo. Znam što je dan jer poznajem noć. Pojavni svijet je dualan, dok je Brahman jedinstvo koje je razum nemoćan spoznati.

KATHA UPANIŠADA: *Atman se ne spoznaje proučavanjem, niti razmišljanjem, niti slušanjem. On se spoznaje samim sobom.*

Od istinske stvarnosti udaljava nas prevelika okupiranost nama samima. Gledamo na sebe kao na posebno biće prirode, izdvojeno iz cjeline, te tako vidimo samo razlike koje nisu stvarne. Takvim gledanjem postavljamo ispred svojih očiju veo koji nas udaljava od istine. Taj veo Indijci nazivaju *Maya* ili iluzija.

KATHA UPANIŠADA: *Kao što kiša koja pada na brdo protječe raznim putevima među stijenjem, tako i onaj koji vidi mnogostrukost stvari, trči samo za njima.*

Potrebno je razbiti iluzije, vidjeti kako su stvari povezane i spoznati jedinstvo univerzuma. Iz dubine ljudskog srca progovara glas: *Vodi me iz nestvarnog u stvarno, vodi me iz tame u svjetlost, vodi me iz smrti u besmrtnost.* (BRHADARANYAKA UPANIŠADA)

Svijet ima jedinstvenu sudbinu. Sve traži isto i teži istom.

PRAŠNA UPANIŠADA: *Kao što ptice, dragi moj, lete k drvetu da bi se odmorile, tako i sve ove stvari*

idu Atmanu! One nalaze spokoj u najvišem, Atmanu!

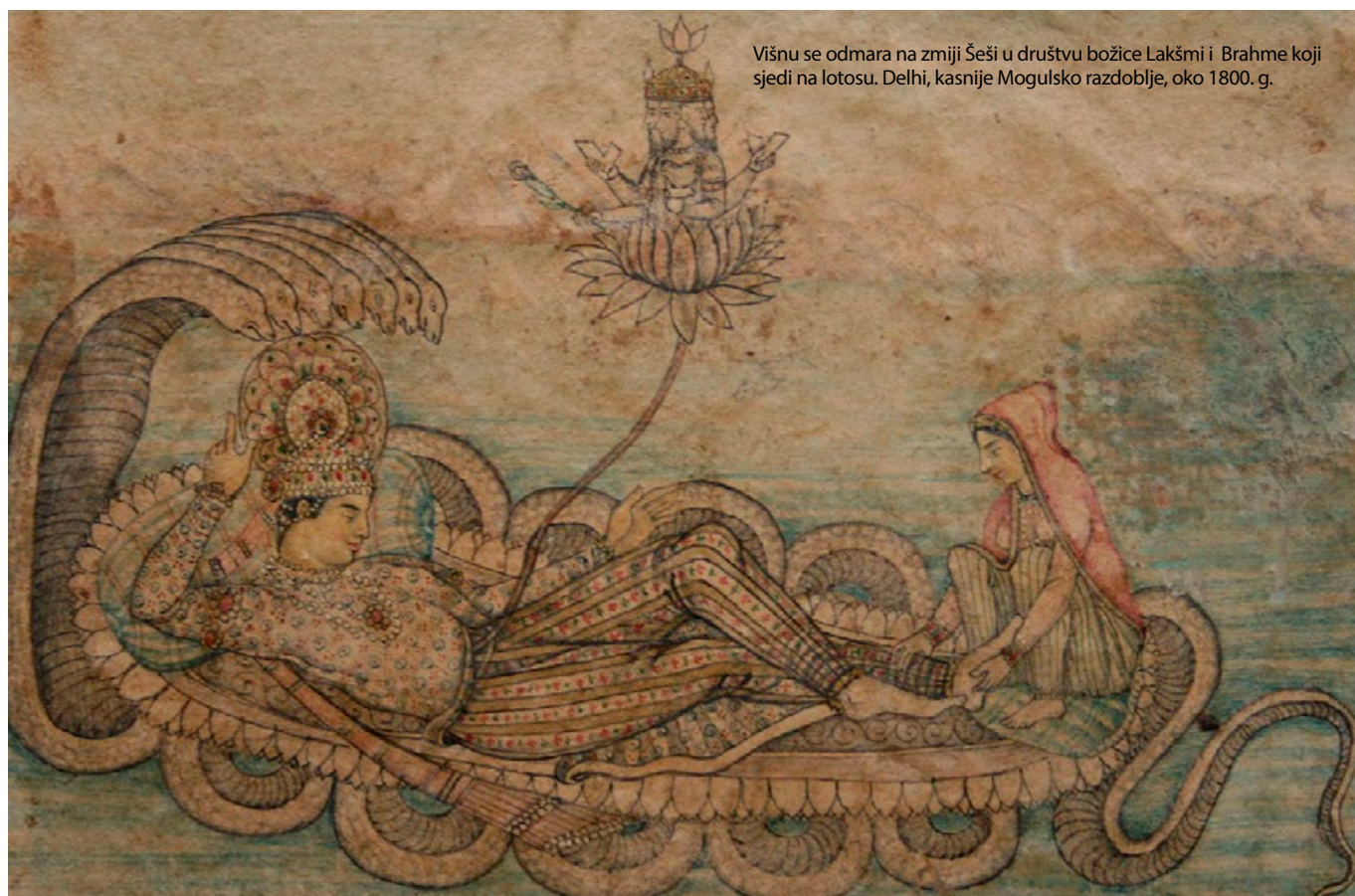
Klica istinske stvarnosti, *klica besmrtnosti*, sadržana je u svemu. Treba je pustiti da proklija, da nikne iz tla sastavljenog od prolaznih elemenata; treba se osloboditi prolaznog da bi se upoznalo vječno. Sukob između prolaznog i vječnog stalno je prisutan u nama i ogleda se u našim mislima, osjećajima i djelima. *Upaniśade* navode da su pohlepa, požuda, lijenost i želje izraz onog prolaznog i smrtnog u čovjeku. Što je onda odraz onog višeg i neprolaznog? To su milosrđe, nesebičnost, časnost, odnosno vrline koje nas vode na put ostvarenja smisla vlastitog postojanja.

Prema filozofiji Istoka, za razumijevanje univerzuma nužno je poznavati *Dharmu*, osnovni zakon koji u njemu djeluje, a odnosi se na sve: od mrava i stabla do Sunca i planetarnih sustava. Sve što postoji podvrgnuto je vladavini tog savršenog zakona.

Da bi čovjek krenuo putem Dharme, treba znati razlučiti što je za njega dobro, a što ne. Na tome se zasniva istinsko znanje, dakle ne na prikupljanju podataka, nego na sposobnosti razlučivanja istinitog od lažnog, prolaznog od trajnog, korisnog od onoga što je štetno.

KATHA UPANIŠADA: *Onaj koji ne razlučuje i nemirnog je duha, njegova su osjetila neobuzdana kao divlji konji za vozača kočije.*

Onaj koji razlučuje i smirenog je duha, njegova su

Višnu se odmara na zmiji Šeši u društvu božice Lakšmi i Brahme koji sjedi na lotosu. Delhi, kasnije Mogulsko razdoblje, oko 1800. g.

Kip Višnua s Garudom i Hanumanom.

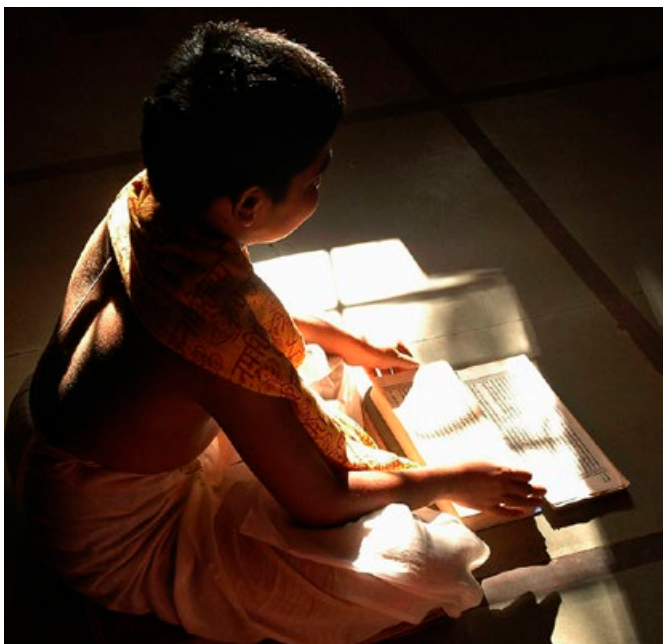

osjetila obuzdana kao pitomi konji za vozača kočije.

Onaj koji ne razlučuje, nikada ne dostiže cilj i biva rođen ponovno i ponovno.

Onaj koji razlučuje, taj dostiže cilj i ne biva više rođen.

Čovjek čija je sposobnost razlučivanja slaba dopušta da strasti vladaju njime i život mu postaje ogledalo prolaznih stvari. *Upaništade* upozoravaju da najveće

opasnosti nisu izvan čovjeka, već u njemu samom. Potrebno je suočiti se s problemima, ali u svijetu u kojem živimo. Život od nas traži da pokažemo veličudnost, istinitost, samoodricanje. *Upaništade* savjetuju: ne ukradi, ne poželi tuđe, ne predaj se ljutnji, zlobi i pohlepi. Iskorijeni sve to, ali ne i samilost i suosjećanje. Postani svoj gospodar, oslobodi se svojih mana razvijanjem nesebične ljubavi brigom za druge.

BRHADARANYAKA UPANIŠADA:

– ... *Jeste li razumjeli?* Oni rekoše: – *Razumjeli smo, rekao si nam: 'Damyata, obuzdajte se!'*

– ... *Jeste li razumjeli?* Oni rekoše: – *Razumjeli smo, rekao si nam: 'Dayadhran, budite samilosni!'*

– ... *Jeste li razumjeli?* Oni rekoše: – *Razumjeli smo, rekao si nam: 'Dana, dajte!'*

– ... *Nadzirite se, dajte, budite samilosni. To troje treba primjenjivati: samokontrolu, davanje, samilost!*

TAITTIRIYA UPANIŠADA: *Ono što se daje, treba dati s vjerom, treba dati obilno, treba dati sa skromnošću, treba dati sa strahopoštovanjem, treba dati sa suosjećanjem.*

Vrline vode čovjeka putem Dharne. One su odgovor na pitanje kako živjeti i one vode čovjeka do cilja. Iz *Upaništade* saznajemo da je učitelj preduvjet za primanje učenika bila jedino moralna čistoća. Sama želja za spoznajom nije bila dovoljna. Učenik je morao pročistiti svoje srce.

BRHADARANYAKA UPANIŠADA: *Slobodan od zla, slobodan od nečistoća, slobodan od sumnje, postaje znalac Brahme!*

Koraćanje putem Dharne vodi oslobođenju od kruga neprestanog rađanja i umiranja koji Indijci nazivaju *samsara*.

Stare civilizacije, pa tako i indijska, znale su da čovjek prolazi kroz cikluse. Imamo svoja proljeća i zime, pa kako se u prirodi sve rađa i umire te opet rađa, tako i mi prolazimo kroz iste faze.

KATHA UPANIŠADA: *Smrtnik sazrijeva i pada kao zrno žita na zemlju i kao zrno žita ponovno niče kada dode vrijeme.*

BRHADARANYAKA UPANIŠADA: *Kao što gusjenica koja dolazeći do kraja vlati trave i privlačeći drugu vlat trave prelazi na nju, tako i ovo sebstvo nakon što odbaci ovo tijelo, privlačeći drugo tijelo, prelazi u njega.*

Bića se rađaju, umiru i ponovno se rađaju sve dok ne dođu do krajnjeg cilja, a to je spoznaja Brahmana. Za Indijce život se ne napušta. Ono što nazivamo život i smrt, za njih su samo različite manifestacije jednog Života. Živimo bez tijela i s tijelom kako bi učili na putu Dharne. Taj put možemo zamisliti kao cestu omeđenu

zidovima. Ako čovjek ispravno rasuđuje, hoda sredinom puta Dharma. No, čovjek u neznanju često hoda poput slijepca, spotičući se i udarajući o zidove. Udarci koji bole vraćaju ga na sredinu puta. U filozofiji Istoka bol se shvaća kao sredstvo spoznaje. Udarci o zid ne služe kao kazna, već su potrebni da bi čovjeka usmjerili na pravi put. Ti udarci predstavljaju *Karmu*, zakon akcije i reakcije. Prema ovom zakonu, svaka akcija je posljedica prethodne akcije i uzrok sljedeće. Kako čovjek posije, tako i žanje. Nema dobre ni loše sreće, već postoji samo rezultat djelovanja. Djela govore o nama, o našoj snazi ili slabostima.

Osnovna ideja koja se provlači kroz *Upanišade* je ideja jedinstva čovjeka i univerzuma. *Yoga* je drevna indijska znanost koja omogućava čovjeku ujedinjenje sa samim sobom, s univerzumom. Naziv *yoga* etimološki proizlazi iz sanskrtskog korijena *yug* što znači ujarmiti, povezati zajedno.

KATHA UPANIŠADA: *Kada se pet osjetila spoznavanja zajedno s razborom smire, a um se ne koleba, tada se, kažu, dostiže najviše stanje. To spojstvo osjetila i uma naziva se Yoga.*

Put yoge je put usavršavanja koji traži od čovjeka da upozna elemente svoje prirode, da ih nauči kontrolirati i povezati u skladnu cjelinu. *Yoga* vodi sjedinjenju s Brahmanom, a to traži napor, suočavanje s problemima, a ne bježanje od njih. Put nije lagan, ali *Upanišade* pozivaju na borbu: *Ustani, probudi se. Pridi Učitelju i spoznaj. Put je oštar i neprohodan poput ivice brijanja, kažu mudri!*

Ali moguće ga je prijeći, moguće je spoznati Brahmana. Oni koji ga spoznaju, dostigli su *mokshu* ili oslobođenje od kruga rađanja i umiranja. Dosegli su *anandu*, stanje najvišeg blaženstva. To nije stanje praznine ili ništavila. To je stanje izvan svih dualnosti. Kao što se zraka Sunca gubi u Suncu, val u moru, tako se ljudska svijest stapa s univerzalnom sviješću. Ne postoji razlika između nas i univerzuma. Čovjek je univerzum i univerzum je čovjek. Čovjek je spoznao onu jednu, apsolutnu stvarnost koja se krije iza svih stvari.

MUNDAKA UPANIŠADA: *Kao što rijeke utječu u more i gube svoje ime i oblik, tako i znalac oslobođen imena i oblika, doseže više od najvišeg.*

Upanišade nas savjetuju da upoznemo svoju Dharmu, svoj smisao života i da ga nastojimo ostvariti.

TAITTIRIYA UPANIŠADA: *Govori istinu. Slijedi Dharmu. Ne zapostavljaj istinu. Slijedi Dharmu. Ne zapostavljaj učenje i poučavanje. Ako se u tebi pojavi bilo kakva sumnja u odnosu na ponašanje, slijedi primjere brahmana, odanih dobrim djelima, odanih Dharmi.*

Najviše je onih koji se ne trude upoznati svoju Dharmu, nego žive vođeni sebičnim interesima trčeći k raznim prolaznim zadovoljstvima. Malo je onih koji slijede put svoje Dharma, put ostvarenja vlastite sudbine, jer to uključuje napor i stalno nastojanje, ali ono čovjeka vodi trajnoj sreći i blaženstvu. Najmanje je onih koji dostignu konačni cilj, spoznaju Brahmana. Ali ako je to moguće jednom, onda je moguće svima. ☸

Hram Konarak, posvećen bogu Sunca Suryiji, sredina XIII. st.

BHARATANATYAM

Plesna priča bogova i ljudi

Anastazija Pulja

Ako potpuno utoneš u sebe, čut ćeš odzvanjanje dragulja s nogu gospodara Šive. Jer Najviši pleše svoj kozmički ples istodobno u Zlatnom hramu Chidambaram, središtu svijeta, kao i u tebi samome...

Promatramo li klijanje sjemenki, otvaranje pupoljaka, rasuto lišće u jesen, kristale pahulja u letu, zamjećujemo pokret koji ima svoj red, ritam, sklad, ljepotu, svoje cikluse i zakonitosti, svoj početak, sredinu i kraj. Svaka je kultura imala svoj autentičan izraz i simbole kako bi na najbolji i najljepši način približila kozmička događanja. Indijska mitologija prožeta je plesom i često se služila plesom kao alegorijom da bi pojasnila misterij nastanka Univerzuma i životne procese u prirodi.

Prema jednoj predaji, bog Brahma probudio je mrtvu i nepomičnu pramateriju svemira i ona je počela treperiti. Zatim je ušao u tu pramateriju i kovitlajući je stvorio pokret, ritam, vrijeme, prostor i misao. Prema drugoj predaji, bogovi su, držeći se za ruke, zaplesali u pramateriji tako žustro kolo da se prah kapljica uskovitlao te je iz njega postao svijet.¹

Plesna drama *bharatanatyam* koja u sebi objedinjuje ples, glazbu, glumu i poeziju, govori o stalnom

¹ Svi su citati iz knjige *Povijest plesa starih civilizacija* Ane Miletić. Matica hrvatska. Zagreb. 2003.

pokretu, stvaranju, životu, razvoju, raspadu, smrti i obnovi koji nisu proizvoljni, već prate prirodu, božansko i sveprisutno. Nastala je na krajnjem jugu Indije gdje su se miješali utjecaji stare religije Dravida, također prožete plesnim izričajem, i brahmanizma, te posebno šivaizma – kulta boga Šive koji se povezivao s plesom.

Prema šivaizmu, svijet je stvorio Šiva, bog plesa, stvoritelj i razarač u jednoj osobi. Svaki je njegov ples potpuni ciklus, u koji su uključeni brojni ritmovi života.

Izvor iz kojeg se crpilo teoretsko i praktično učenje bio je drevni spis *Bharatijanatjašastra* koji je prema mitu vrhovni bog Brahma predao Bharati Muniju, ocu starih indijskih kazališnih formi. Riječ *natja* označava dramu i ples koji su u indijskoj kulturi povezani jer su se priče i tekstovi izvodili plesom. Smatra se da su dijelovi tog opsežnog djela stari više tisućljeća i da su proistekli iz vedskih tekstova, ali se procjenjuje da je ono kompilirano u razdoblju od III. st. pr. Kr. do I. stoljeća po. Kr. U sebi sadrži sve elemente kazališne umjetnosti: glazbu, ples i plesnu simboliku, tehniku, dramaturgiju, stil, dikiiju, metriku, kao i odgovarajuće kostime, šminku, izgled pozornice te je imao velik utjecaj na nastanak svih plesova Indije.

Tradicionalne plesne forme Indije u sebi sadrže dva načina plesa: *tandavu* - muški, dinamičan stil plesanja i *lasju* - ženski, nježan i suptilan. *Bharatanatyam* u sebi objedinjuje obje vrste predstavljajući muški i ženski aspekt boga Šive, odnosno Šivu i Parvati, ženu boga Šive. Također, složeni se plesovi u svom izražavanju služe s više različitih vrsta plesova koji su omogućavali da se na specifičan način izraze bitne karakteristike određenih dijelova drame. U tom smislu, prema *Natjašastri*, postoje tri vrste plesa: *natja*, *nrrta* i *nrtja*. *Natja* je dramski dio plesa koji se pleše uz glumu i poeziju, *nrrta* je takozvani apsolutni ples koji prenosi kozmički ritam nastanka svijeta, čiji je najkarakterističniji oblik bubnjanje stopalima, a *nrtja* predstavlja opisni, emotivno naglašeni izraz koji kod promatrača izaziva određena duševna stanja.

Sve su pojedinosti u plesu bitne: pokreti tijela, geste ruku, mimika lica, odjeća, šminka, nakit, ali i nutarnje stanje plesača, svi oni u suglasju govore mnoštvom sitnih detalja koji prenose duboku poruku i doživljaj. Kako kaže Nandikešvara, podučavajući plesače u djelu *Abhinajadarpana*:

*Kamo se kreće ruka, valja usmjeriti oči,
Kamo se kreću oči, valja usmjeriti duh,
Kamo se kreće duh, treba usmjeriti bhavu,
A gdje je bhava, tamo se stvara i rasa.*

Svojim unutarnjim stanjem (*bhava*), izvođač prenosi raspoloženje (*rasa*) na okupljenu publiku, što čini ključan dio izvođenja predstave. Prema klasičnoj podjeli, postoji osam osnovnih raspoloženja: ljubav, hrabrost, suosjećajnost, veselje, ushit (čudenje), strah, odbojnost i ljutnja, a poslije je uključeno i deveto, smirenost.

Pokreti svih dijelova tijela, kao i ostale pojedinosti značajne za izvođenje, detaljno su pojašnjeni u djelu *Abhinajadarpana* [Ogledalo gesta]. Sve te složene i povezane radnje zajedno čine tehniku *abhinaja* kojom se omogućavalo izražavanje raspoloženja, odnosno same suštine plesne drame. Ta se tehnika sastoji od četiriju osnovnih kategorija:

- *Angikabhinaja* opisuje izražajne pokrete tijela; od leđa, trbuha, bokova, nogu, ramena, laktova, koljena, dlanova i stopala do najmanjih dijelova kao što su oči, obrve, nos, usta, očni kapci i jabučice. Posebno važan dio ove kategorije čine stilizirane kretnje ruku, takozvane *haste* ili *mudre*. Svaka od njih nosila je kompleksnu simboliku, tako da je 67 osnovnih postojećih oblika omogućavalo izražavanje širokog raspona značenja.
- U *Vācīkabhinaji* predstavljena je tehnika izvođenja poezije, pjevanja, glazbe i ritma.
- *Aharjabhinaja* određuje scensku pojavu plesača opisujući boje i oblik kostima, nakita, šminke, pridonoseći što vjernijem dočaravanju uloge koju nosi izvođač.
- *Sattvikabhinaja* prikazuje fizički izraz osjećajnih stanja kao što su drhtanje, znojenje, izmjene glasa, jecanje, promjene boje lica...

Školovanje umjetnika plesne drame započinjalo je između pete i osme godine, a trajalo je godinama. Iako je bilo i plesača, najzastupljenije su bile *devadasi*, božanske ili sakralne plesačice. One su bile pismene i obrazovane te su predstavljale posvećenu i povlaštenu kastu *devadasi* čija se linija nastavljala po majci. Imale su svog učitelja u okviru umjetničkih hramskih škola koji im je izravno prenosio učenje i omogućavao sustavno razvijanje tehnike i znanja.

Plesne drame i sakralni plesovi održavali su se na različitim plesnim prostorima, od otvorenih prostora u prirodi, hramova i palača do za to posebno sagrađenih kazališnih zgrada. Postojala su različita zdanja za izvođenje već bogate scenske umjetnosti u Indiji: velika su bila za bogove, manja za vladare, dok su za pučanstvo izgrađene zgrade u obliku trokuta.

Cjelovito izvođenje *bharatanatyama* traje tri sata i

sadrži šest dijelova. Taj niz plesnih cjelina uspoređuje se s procesom ulaska u hram, prilaženja oltaru, postupne uspostave komunikacije do potpunog stapanja s božanstvom.

Ples započinje pozdravom božanstvu, otvaranjem ili rascvjetavanjem. To je uvodni dio plesa koji se izvodi kroz *nrrtu*, postupno ubrzavajući ritam prateći gurua koji izgovara ritmički govorne slogove. U ovom dijelu predstavljaju se različiti oblici i osnovni pokreti plesa.

Početni stav plesačice zaista sličí zatvorenom pupoljku, ruke su joj sklopljene nad glavom, gornji dio tijela nešto nagnut naprijed, noge priljubljene jedna uz drugu... Čim se oglasi glazba, lice joj oživi, usne se rastvaraju u osmijeh, a glava se lagano pokreće iz zatiljka udesno i ulijevo, što je tipični indijski izraz radosti. Zatim slijede pokreti očiju, ramena, ruku. Nakon toga ona pozdravlja učitelja i istaknute goste sklopljenim rukama pred licem, a ostale prisutne u istom položaju ispred grudi.

Drugi dio je također u obliku *nrrte*, ali sada u pratnji glazbe i bubnjara s kojim plesač improvizira ritmičku igru, tako što se međusobno isprepleću i potiču na što vještiju izvedbu. Treći dio plesa, u kojem se nakon kratkog izvođenja *nrrte* interpretira pjesma pokretima tijela, predstavlja određeni uvod u dramski dio izvedbe. Prema nekim tumačenjima, u ovom dijelu plesač stupa u dodir sa svetim i označava trenutak božanske prisutnosti. Najkompleksniji, središnji dio plesa, sadrži sve elemente *bharatanatyama*. U njemu se najviše očituje umijeće opisno-osjećajnog plesnog izraza koji zna trajati oko sat vremena. Plesačica neke pjesme pjeva, dok neke izvodi pokretima ruku i tijela. Smatra se da ovaj dio prikazuje stapanje i povezivanje s božanskim i predstavlja potpuno plesno rascvjetavanje. U petom dijelu plesačica izražava sadržaj ljubavne pjesme, najviše služeći se pokretima lica i ruku. *Bharatanatyam* završava izvođenjem *tillane*, posljednjeg dijela plesne drame, koji predstavlja katarzu u kojoj se izmjenjuju živahni pokreti apsolutnog plesa i dramski izrazi, sve dok se na kraju plesačica u zanosu ne

oprosti s očaranim auditorijem plesnim pozdravom.

Bharatanatyam je bio oblik yoge – težnje usavršavanju i povezivanju s božanskim. Kao i svaka tradicionalna umjetnost, bio je povezan s religijskim idejama, a vještina umjetnika omogućavala je što vjerniji prijenos metafizičkog izraza svete priče. Ples je prenosio poruku koja je pokretala nutarnje biće promatrača kako bi ga dovela do kontemplacije nutarnjih stanja, razumijevanja, nadilaženja, kultiviranja i transformacije.

Prisustvo u plesnoj drami omogućavao je obred, sveti čin koji je prisutnima pružao mogućnost prijenosa u duboko stanje posvećenosti i ljepote kako bi u tim posebnim trenucima doživjeli rijedak okus božanskog nadahnuća. 卐

NAJSTARIJA SVEUČILIŠTA NA SVIJETU

Ponosim se što sam učenik Nalanda tradicije koja se odlikuje oslanjanjem na razum i logiku. Tu je tradiciju u VIII. stoljeću u Tibet prenio učenjak iz Nalande Shantarakshita, a mi smo je održali živom proširenim i posvećenim učenjem. Čini se da je tradicija Nalande danas najsveobuhvatnije raspoloživo izlaganje Buddhina učenja. Ona uključuje poznavanje uma i emocija, što je od potencijalne koristi cijelom čovječanstvu. Od te sam tradicije naučio ispravno viđenje stvarnosti i kako odgajati um svladavanjem uznemiravajućih emocija.

Njegova Svetost Dalaj-Lama XIV.

Jeste li znali da se među najstarija sveučilišta na svijetu ubrajaju i ona indijska?

Danas su najpoznatija Nalanda i Taksila. U svakom od njih na vrhuncu razvoja studiralo je više od 10 000 studenata i poučavalo oko 2000 profesora. Što bi značilo da je svaki učitelj imao po pet učenika, a pouke su bile isključivo usmene.

Taksila (na sanskrtu *Takṣaśilā*), danas važan arheološki lokalitet u provinciji Pandžab u Pakistanu, bila je važno vedsko i budističko središte od VI. st. pr. Kr. do II. st. po. Kr. Od 1980. godine je na UNESCO-ovom popisu mjesta svjetske kulturne baštine. Grad Takšašilu prema legendi osnovao je Takša, sin Bharate i Mandavi iz indijskog epa *Ramajana* te drevni kralj države Takša Kanda, a njegovo ime na sanskrtu znači "pripada kralju Takši". Ime po kojem ga mi znamo je grecizirano.

Sveučilište u Taksili pohađali su studenti iz Kine, Grčke, Egipta, Male Azije, Perzije, Arabije... Izvori tvrde da je tamo učio i grčki filozof Pitagora kojeg spominju kao *Yavancharyu* (*Jonski učitelj*), kao i neki njegovi učenici. Zanimljivo je da je Pitagorin poučak opisan stoljećima prije u *Shulva sutri* koja pripada vedskim tekstovima.

Na sveučilištu se poučavala medicina, filozofija, jezici, astronomija, ekonomske i političke znanosti, ali i streljaštvo, muzika, ples... Najpoznatiji učitelj bio je Chanakya, filozof i kraljevski savjetnik.

To sveučilište spominje grčki povjesničar Herodot, a 326. godine posjetio ga je i Aleksandar Makedonski.

Sveučilište **Nalanda** (u prijevodu "Mjesto koje daruje lotos") djelovalo je od V. st. pr. Kr. do kraja XII. st. po. Kr. Za usporedbu, Bologna je kao najstarije sveučilište u Europi osnovano 1088. godine. Nalanda se nalazi u državi Bihar, na krajnjem sjeveroistoku zemlje. Studenti su dolazili iz Kine, Japana, Koreje, Sumatre, Perzije pa čak i Europe. Studirati je mogao svatko bez obzira na spol, kastu, rasu i vjeroispovijest, a jedini uvjet bila je starost iznad 16 godina te položen prijemni ispit.

Sveučilište opisuje i kineski povjesničar Hsuan Tsang koji je tamo studirao i prenio oko 700 tekstova iz Nalande u Kinu.

Izučavale su se: filozofija, fizika, metafizika, sveti spisi, medicina, astronomija, gramatika, matematika, embriologija i imunologija.

Čuveni su učenici Buddhin učenik Sariputta, Nagarjuna i Aryadeva, a najpoznatiji učitelj bio je Padmasambhava koji je u Nalandi poučavao jogu.

Sveučilište je bilo važno središte budističkog učenja, imalo je šest hramova i 108 samostana. Značajne su bile i tri knjižnice koje su posjedovale na stotine tisuća tekstova. Jedna od njih se zvala *Dharmagana*, što se može prevesti kao *Trezor Istine*, a druga *Dharma Gunj – Planina Istine*. 卐

Priredio: Damir Krivdić

ERICH FROMM

ZDRAVO DRUŠTVO

2. dio

Marijana Starčević Vukajlović

Ljudske potrebe

Nekoliko je temeljnih ljudskih potreba koje čovjeka razlikuju od svih drugih živih bića i o čijem zadovoljenju ovisi njegovo mentalno zdravlje.

Svijest o sebi rađa potrebu za osjećanjem vlastitog identiteta. Fromm definira identitet kao "jezgru naše ličnosti koja je nepromjenjiva i koja traje čitav naš život, unatoč promjenjivim uvjetima i bez obzira na izvjesne promjene u mišljenjima i osjećanjima".¹ U životu imamo različite uloge: djeca smo, roditelji, zaposlenici, prijatelji, susjedi... Iza svih tih uloga je "Ja" koje igra te uloge, ono trajno i nepromjenjivo u nama, neovisno o izvanjskim okolnostima. Slijedi pitanje: tko sam ja? Potreba za upoznavanjem samog

U životu imamo različite uloge: djeca smo, roditelji, zaposlenici, prijatelji, susjedi... Iza svih tih uloga je "Ja" koje igra te uloge, ono trajno i nepromjenjivo u nama, neovisno o izvanjskim okolnostima.

sebe temeljna je ljudska potreba zapisana još na Apolonovom hramu u Delfima: *Gnothi Seauton – Upoznaj sebe samog*. Do odgovora na ovo pitanje dolazi se na samo jedan način: aktivnim odnosom prema životu, kroz životne situacije u kojima iskušavamo sami sebe, stječemo iskustva, učimo, mijenjamo se i rastemo kao ljudska bića, sve više otkrivajući vlastito trajno "Ja".

Da bismo to mogli, moramo biti slobodni i to je

pravi smisao čovjekove težnje za slobodom. Sloboda nije cilj sam po sebi, ona je alat kojim ostvarujemo svoje ciljeve i podrazumijeva prihvaćanje odgovornosti za vlastite odluke. Danas "više znamo čega se želimo osloboditi, nego što učiniti sa slobodom", kaže Fromm. Imamo slobodu da odlučujemo sami za sebe, ali ne znamo što bi odlučili jer osim onih ciljeva koje nameće potrošačko društvo, čovjek nema istinski vrijednih ciljeva i ideala te bježi od slobode. Gora od izvanjski uvjetovane neslobode je nesloboda uzrokovana unutarnjom pasivnošću, ograničenjima, strahovima, osjećajem nemoći i izbjegavanjem odgovornosti za vlastiti život.

Stanje suprotno osjećaju identiteta je konformizam, bijeg u sigurnost gomile, težnja da se ne razlikujemo od drugih i da budemo prihvaćeni. Individualni "ja" ovdje nestaje, a zamjenjuje ga identitet skupine kojoj pripadamo i to je prevladavajući način pokušaja zadovoljenja potrebe za identitetom suvremenog čovjeka.

Mnogi ljudi nisu čak ni svjesni svoje potrebe da budu konformni. Oni žive u iluziji da slijede vlastite ideje i namjere, da su individualisti, da su došli do svojih pogleda na osnovi vlastitog mišljenja i da je to samo slučajno što su njihove ideje iste kao i ideje većine. Sla-

ganje svih služi kao dokaz ispravnosti "njihovih" ideja.

Samo društvo potiče konformizam, "diktatorski sistemi se koriste zastrašivanjem i terorom, a demokratske zemlje sugestijom i propagandom".

Druga temeljna ljudska potreba je potreba za harmonijom i jedinstvom s drugim ljudima i svijetom. To je potreba za pripadanjem i prihvaćanjem, ali ne gubljenjem identiteta, nego nadilaženjem vlastite individualnosti. Osjećaj odvojenosti i osamljenosti koji rađa svijest o sebi treba nadići prepoznavanjem jedinstva iznad svih različitosti. Jedini zdrav način na koji čovjek to može postići je snagom ljubavi.

"Ljubav je aktivna ljudska snaga, snaga koja probija zidove što razdvajaju čovjeka od njegovih bližnjih, snaga koja ga sjedinjuje s drugima..." Ali ne bilo kakva ljubav, nego ona "koja pomaže čovjeku da prevlada osjećaj osamljenosti i odvojenosti, a ipak mu dopušta da bude svoj, da zadrži svoj integritet".

Aktivna snaga ljubavi izražava se spoznajom da je "ljubav ponajprije davanje, a ne primanje". Daje se pažnja drugom čovjeku, odnosno zainteresiranost za to da druga osoba raste i razvija se u skladu sa svojim sposobnostima; daje se odgovornost, odnosno "dobrovoljan odgovor na potrebe drugog bića, a ne dužnost nametnuta izvana"; daje se poštovanje, sposobnost da osobu vidimo onakvu kakva jest, a ne onakvu kakvu bismo mi željeli da bude.

¹ Svi su citati iz djela: *Zdravo društvo, Imati ili biti, Čovjek za sebe, Umijeće ljubavi, S onu stranu okova iluzije.*

Ljubav je umijeće, a ne emocija koja nam se dogodi, kaže Fromm. Ona se gradi, stvara i zahtijeva znanje i trud.

Budući da ne shvaća da je ljubav aktivnost, snaga duše, čovjek vjeruje da treba samo naći pravi objekt i da se onda sve odvija samo od sebe.

Ljubav nije odnos prema nekoj posebnoj osobi: ona je stanovište, orijentacija karaktera što odlučuje o povezanosti osobe sa svijetom kao cjelinom, a ne s jednim "objektom" ljubavi. Ako istinski volim nekog čovjeka, volim sve ljude, volim svijet, volim život.

Umjesto ljubavlju, potrebu za jedinstvom s drugima suvremeni čovjek zadovoljava onime što Fromm naziva *simbiotskim sjedinjenjem*. Temelj takvog odnosa je traženje i uzimanje umjesto davanja. Svatko je usmjeren na sebe i svoje potrebe i dok ih druga strana zadovoljava, veza će trajati.

Sljedeća temeljna ljudska potreba je potreba za

nekim okvirom vjerovanja, orijentacijom prema svijetu. To je potreba za smislenom slikom svijeta, za razumijevanjem svijeta i sebe, otkrivanjem objektivne istine iznad subjektivnih mišljenja. Koliko će slika svijeta biti objektivna, ovisi o sposobnosti čovjeka da se oslobodi iluzija, a za to mu je potrebno znanje.

Orijentacija prema svijetu može biti iracionalna ili razumska, kaže Fromm. Iracionalna je posljedica našeg subjektivnog mišljenja, želja, našeg viđenja stvarnosti. Razumska je slična ljubavi jer "kao što istinska ljubav obuhvaća cijeli svijet, tako i razumska orijentacija obuhvaća cijeli svijet – ne jedno područje, nego stalno traganje za istinom".

Odgovore na ovu potrebu nude različiti religijski

sustavi i filozofska učenja, ali čovjek mora sam tragati za istinom i potvrdu nalaziti u vlastitom životnom iskustvu.

I na kraju, temeljna ljudska potreba je ona koju Fromm naziva potrebom za produktivnom orijentacijom, aktivnim odnosom prema svijetu. To je čovje-

Novo društvo moguće je jedino ako se razvija i novo ljudsko biće – ako dođe do temeljite promjene u karakternoj strukturi modernog čovjeka.

kova potreba da nadiđe pasivno stanje i postane akter vlastitog života i kroz to osjeti vlastitu snagu i moć. Svako ljudsko biće može biti produktivno jer produktivna orijentacija nije vezana za praktične rezultate, za neki mjerljiv uspjeh u životu, nego za čovjekov intimni osjećaj da je njegov život koristan, vrijedan, da ima smisao.

Sušтина produktivne orijentacije je kao i kod ljubavi – davanje, jer "u samom aktu davanja ja doživljam svoju čvrstinu, svoje bogatstvo, svoju snagu. Taj doživljaj pojačane vitalnosti i moći ispunjava me radošću". Radost koja prati produktivnu orijentaciju "nije ekstatička vatra trenutka, to je žar koji prati bivanje".

Ovo su esencijalne potrebe svakog ljudskog bića o čijem zadovoljenju ovisi mentalno zdravlje društva jer čovjek ne može živjeti protivno svojoj prirodi i ostati zdrav.

Može li se društvo mijenjati ?

Novo društvo moguće je jedino ako se razvija i novo ljudsko biće – ako dođe do temeljite promjene u karakternoj strukturi modernog čovjeka.

Pozivajući se na Buddhino učenje o četiri plemenite istine, Fromm iznosi četiri uvjeta bez kojih je nemoguća promjena čovjeka, a time i društva:

- čovjek pati i svjestan je patnje
- uviđa uzrok svoje patnje
- uviđa da postoji put za prevladavanje patnje
- uviđa da radi prevladavanja patnje mora slijediti neke životne norme i mijenjati dosadašnji način života.

Čovjek je sklon uzroke nedaća tražiti u svemu izvan sebe, u drugim ljudima, okolnostima, sudbini... Sve bi bilo bolje kada bi se drugi promijenili, kada bi svijet bio pravedniji, kada bi okolnosti bile drugačije i kada bi bilo bar malo sreće. Ali, kao što je Fromm naglasio govoreći o društvenom karakteru: "Svatko od nas svojim ponašanjem, stavovima, vrijednostima i svo-

jim primjerom utječe na društvo i oblikuje društveni karakter".

Što znači mijenjati dosadašnji način života? Fromm to opisuje suprotstavljajući dvije osnovne orijentacije prema životu: orijentaciju na imanje i orijentaciju na bivanje. Izbor jedne od ovih dviju orijentacija određuje cjelokupan čovjekov život, njegove životne težnje, usmjerenja i ciljeve.

Orijentacija na *imanje* je orijentacija u kojoj je sama bit postojanja posjedovanje – stvari, ljudi, informacija, društvenog statusa i "karakteristična je za zapadno industrijsko društvo u kojem su prevladavajuće životne teme lakomost za novcem, slavom, moći." Orijentacija na *bivanje* je orijentacija na čovjeka, njegove humane potrebe i ljudski razvoj. Jedino promjenom životne orijentacije s imanja na bivanje moguće je humanizirati društvo. Kako kaže Fromm, "nisu nam potrebni novi ideali ni novi duhovni ciljevi jer su veliki učitelji čovječanstva ljudima već dali sve bitne ideje i usmjerenja za zdrav život". Problem je u tome što ljudi te ideje ne žive.

Hoće li se nešto promijeniti? Fromm kaže da postoje samo dvije vrste ljudi: ravnodušni i angažirani. Čovjekov je glavni problem u tome što je postao ravnodušan prema samom sebi. Sve dok je tako, društvo se neće promijeniti.

Hoće li doći do promjene ovisi o jednom faktoru: koliko će izvrsnih, učenih, discipliniranih i brižnih

ljudi privući novi izazov ljudskom duhu.

Ujedinjena nova ljudska vrsta koja živi u slozi i miru može biti ostvarena samo pod uvjetom da se uloži energija i entuzijazam... Nemoguće je graditi podmornicu čitajući J. Vernea.

Potreba za dubokom promjenom čovjeka i društvenog karaktera suvremenog društva nije samo etički, religijski ni psihološki zahtjev, kaže Fromm. To je uvjet za opstanak kulture i civilizacijskih vrijednosti koje smo dosegli.

Potreba za dubokom promjenom čovjeka i društvenog karaktera suvremenog društva nije samo etički, religijski ni psihološki zahtjev, kaže Fromm. To je uvjet za opstanak kulture i civilizacijskih vrijednosti koje smo dosegli.

Ako ne uspijemo održati živom viziju zrelog života, tada ćemo zaista biti suočeni s vjerojatnošću da će se naša čitava kulturna tradicija slomiti. Ta se tradicija ne zasniva na prijenosu određenih vrsta znanja, već na prijenosu određenih vrsta ljudskih osobina. Ne budu li generacije koje dolaze više uočavale te osobine, petti-sućgodišnja kultura će nestati, makar se njezino znanje prenosilo i dalje razvijalo. ☞

USPON PREMA UNUTARNJEM VRHU

Vishal Pahlajani

Usvojimo ritam prirode: strpljenje je njezina tajna.

Ralph Waldo Emerson

Priroda uvijek iznova budi u nama osjećaj strahopoštovanja i divljenja svojom nenadmašnom ljepotom, tajanstvenim načelima i zakonitim zakonima koji upravljaju univerzumom.

Za drevne grčke filozofe, posebno predsokratovce, kaže se da su živjeli s dubokim osjećajem za taj misterij. Platon, kao i stoici koji su došli poslije njega, vjerovali su da je sve u prirodi izraz jednog – božanskog. Takvo beskonačno i vječno božansko jedinstvo, duh koji se manifestira u mnoštvu materijalnog svijeta, pokrećući ga na put rasta, razvoja i širenja svijesti, na kraju vodi na početak, odnosno završetku ciklusa.

Prema Grcima, kao ljudska bića imamo jedinstven potencijal da svjesno istražujemo taj put sjedinjenja s beskonačnim izvorom pomoću ljepote, pravde, dobrote i istine. Kada se istraže, razumiju i prožive, ti raznoliki izrazi doprinose procesu otkrivanja koji nas približava našem izvoru.

U svijetu, po prirodi nestalnom, u kojem dajemo veću važnost onom prolaznom, postoji opasnost da se ukopamo u stjecanje materijalnih dobara i u umjetnim, izmišljenim obvezama koje obično služe sebič-

nim potrebama motiviranim personalnim željama.

Istovremeno se stvara osjećaj zatočenosti unutar-njeg bića koje u sebi ima prirodenu potrebu za slobodom, iako još uvijek pritajenu. S vremenom taj tihi poziv unutarnjeg bića jača. To je poziv za ispunjenje i ostvarenje vlastitih potencijala. On razotkriva pravu svrhu naše personalnosti kao instrumenta za življenje naše vlastite *dharma* kako bismo prepoznali višu svrhu našeg života.

Jedan od načina uklanjanja iluzije koju stvara ono izvanjsko, materijalno, a što nam omogućuje zamijetiti unutarnji glas, jest uputiti se u prirodu, u planine, s krajnjim ciljem uspona na vrh.

Za razliku od svakodnevnih, prolaznih događaja i pojava koje doživljavamo u gradu, planine pokazuju neizmjerenu trajnost i stabilnost. Ponekad osjećamo kao da isijavaju magnetsku snagu kojom nas sve više i više privlače. Čovjekov vječni identitet duboko rezonira s tim očitovanjem božanskog. Možda su mnogi himalajski vrhunci mjesta hodočašća upravo zato što uspon prema vrhu tako snažno privlači naše unutarnje biće.

Za mitološke priče o planinama kaže se da u sebi čuvaju ključ za tajne prirode koje čekaju da budu otkrivene. Taj prekrasni simbolizam postoji u različitim kulturama tijekom povijesti čovječanstva. Osnovni oblik planine pronalazimo u svetim spomenicima nekih kultura, na primjer u piramidama u Egiptu i Peruu te arhitektonskim oblicima indijskih hramova. Faraonima i svećenicima izgradnja piramida i hramova simbolizirala je odnos između makrokozmosa i mikrokozmosa, jedinstva i mnoštva, Boga i čovjeka. Očito je da su te strukture služile kao most za povezivanje božanskog aspekta u čovjeku s njegovim božanskim izvorom. Na sličan način uspon na planinu može nam pomoći u otkrivanju naše vlastite božanske prirode, našeg pravog *ja*.

Sve počinje s namjerom i voljom. Djelovanje prema tom cilju započinje kada se odlučimo popeti na vrh, pripremom i radom prema planu, disciplinirano, ustrajno i dosljedno. Priprema uključuje stjecanje fizičke kondicije, ali i brigu o logistici i nabavi opreme. Mora se isključiti mogućnost neispravnosti opreme ili primjerice to da rukavice nisu dovoljno tople za penjanje po snijegu u hladnoj noći. Pakiranje opreme i alata za putovanje služi kao vježba razboritosti – ostavljamo ono nevažno i nosimo samo ono što je zaista potrebno.

Osim fizičkih, materijalnih priprema, nužna je spremnost i na emocionalnoj te mentalnoj razini. Priprema se obavlja samostalno, vlastitom voljom i trudom svakog sudionika. Vođa ili savjetnik može nas poticati, davati savjete i sugestije, ali priprema je na nama.

Stvarno putovanje počinje dolaskom u kamp. Iza zovi su tu prilično zanemarivi i vrijedi ih nadvladati radi prekrasnih krajolika. Duboke doline, divlje rijeke i predivno plavo nebo ushićuju nas i pokreću osjećaje koji bude dušu.

Uspinjanjem zrak postaje sve rjeđi, sa sve manje

kisika. Za bilo kakvu aktivnost potrebno je više energije nego što je to uobičajeno. Bez pravilne visinske pripreme čak i smijeh može uzrokovati da ostanemo bez daha. Stoga, što nosimo manje stvari, to ćemo se lakše penjati.

Tu je i nepredvidljivost vremena, što može biti prilika za dokazivanje unutarnje neustrašivosti. Tako visoko u planinama sasvim smo blizu oblacima pa kada počne grmljavina, ona se ne događa iznad nas, nego svuda oko nas – udari groma odjekuju svuda uokolo, što je neusporedivo dramatično iskustvo. Neizmjereno veličanstvene i očaravajuće planine mogu nas ponekad tako zavarati da zaboravimo kako mogu biti nemilosrdne i prijeteće. Silovita lavina može s lakoćom pomesti najpažljivije postavljene šatore, čak i onda kada je kamp podignut na najzaštićenijem mjestu. To su samo neke od različitih opasnosti kojih moramo biti svjesni, pa stoga onaj koji se uspinje stalno mora biti budan i u stanju pripravnosti, svjestan okruženja i sebe samog.

Sve sumnje i strahove treba ostaviti po strani, bez obzira na to koliko su duboko ukorijenjeni, i zamijeniti ih snagom, odvažnošću i samopouzdanjem. Odvažnost i sigurnost u vlastitu spremnost i sposobnost jednako je bitna kao i bilo koji dio opreme ili alata koji olakšava penjanje. Kako postupno napredujemo, uspon se pretvara u proces unutarnjeg pročišćavanja, pri čemu odbacujemo sloj po sloj nedostataka i mana kao što su oholost, slabost ili kukavičluk. Ograničenja fizičke, energetske, emocionalne i mentalne razine treba nadvladati, omogućujući tako volji višeg *ja* da nadjača glasove nižeg *ja* vrlinama kao što su trezvenost, strpljivost, ustrajnost, usredotočenost, pažljivost i preciznost.

I napokon vrhunac – poznat kao "dan uspona na najviši vrh". Tim je spreman savladati posljednju dio-

nicu uspona – sam vrh. Kreće se noću kada je snijeg čvršći. Tipičan dan uspona na vrhunac, koji s povratkom traje od deset do petnaest sati, kulminira dolaskom na vrhunac u vrijeme izlaska Sunca, što pruža najnevjerovatniji i najnadahnjujući panoramski pogled.

Noćni uspon na vrh aktivnost je koja nas tjera da zaronimo u nutrinu, svakim korakom naprijed, do dosezanja konačnog cilja. Iskustvo sam ga kao duboko unutarnje preispitivanje koje usredotočuje pozornost osjetila, budeći duboke osjećaje pripadnosti i širenje svijesti.

Pa ipak, sve to unutarnje preispitivanje još uvijek ne mora uroditi osvajanjem planinskog vrhunca, zbog mnogih rizičnih prepreka koje bi mogle imati koban ishod. Primjerice, mekan i svjež snijeg lako može pokrenuti lavinu koja je vrlo stvarna prijetnja svakom usponu. Manje su opasne, ali ipak neugodne one vremenske prilike kada zapušu jaki vjetrovi uz niske temperature, što uzrokuje ozeblina. Izlaganja takvim opasnostima prave su pouke skromnosti i poštovanja prema snagama s kojima se čovjek susreće. Potiču na zahvalnost i divljenje prema snazi i raskoši prirode, istovremeno poštujući njezinu moć i sposobnost da nas polako, ali sigurno suoči licem u lice s nekim od njezinih zakona, izvana i iznutra. To je vježba širenja svijesti: polagano obuhvaćanje svih elemenata na različitim razinama, rastjerivanje mraka sumnji i straha od nepoznatog.

No, kada je putovanje uspješno i cilj postignut, slavodobitni osjećaj zanos i radosti omogućuje naslutiti drugu stvarnost. To ispunjava naše cijelo biće

uzdignutim osjećajem koji nas čini snažnijim, a opet skromnijim. Po povratku s takvog putovanja cijelo se iskustvo iznova proživljava danima, pa čak i tjednima. To postignuće opija, stimulirajuće je, iskričavo i inspirativno. Dopuštanje prirodi unutarnjeg bića da se manifestira pomiče granice osobnosti i pomaže u savladavanju ograničenja koja postavljaju naši strahovi i želja za udobnošću. Vraćanjem u poznato okruženje, udobnost grada, taj osjećaj osnaženosti polako nestaje. Ponovno dominiraju materijalne snage, a sve što ostaje jest nejasno sjećanje na to kako izgleda *biti* oslobođen ograničenja personalnosti.

Ta "duhovna opijenost" može nas potaknuti da odbacimo mnoge slojeve koji prekrivaju naše unutarnje biće, slojeve briga, strahova, tjeskoba, sumnji, sputanosti i nesavršenosti koji nas okružuju, a koji nisu obilježja našeg istinskog vječnog i božanskog identiteta. Da bismo omogućili unutarnji procvat, trebamo se usuditi prevladati iluziju odvojenosti, bez obzira na to čime se trenutno bavimo i kojim smo putem krenuli. Čineći tako možemo osjetiti ljepotu života, ono božansko koje se izražava kroz materijalno. To će omogućiti našem višem *ja* da se izrazi kroz naše težnje i naš rad, vodeći nas do mjesta trajne sreće, radosti i zahvalnosti. ☸

Sengleskog prevela: Tanja Mavrić

Nije planina ta koju osvajamo, već sami sebe.

Edmund Hillary

A photograph of a wooden boat on a river. The boat's wooden structure is visible on the left side, with a person's arm and hand resting on the edge. The water is dark and rippled. The title 'ČEKAJUĆI SPLAV...' is written in large, bold, orange-red letters across the middle of the image.

ČEKAJUĆI SPLAV...

Jedan je čovjek silno želio naučiti levitirati. Osamio se na četrdeset godina u šumi, naporno vježbao i zaista naučio.

Jednog dana na obali rijeke ugleda nekog učitelja okruženog učenicima kako čeka splavara da bi mogli prijeći na drugu obalu. Prepoznavši u tom čovjeku velikog učitelja, brzo dolevitira do njega i upita ga što rade. Učitelj mu reče da odgovara na pitanja učenika dok čeka prijevoz na drugu obalu. Prvi se čovjek pohvali kako on ne treba čekati splavara jer je naporno vježbao četrdeset godina i naučio levitirati. Učitelj se nato nasmiješi i reče: "U tom slučaju, bit će ipak brže sačekati splavara, a to vrijeme radije ću provesti razgovarajući sa svojim učenicima..." 卐

*Iz indijske tradicije
Odabrao: Damir Krivdić*

***Onaj tko želi pronaći istinu, mora
se najprije suočiti sa samim sobom,
onakvim kakav jest, i treba biti
spreman iskoračiti iz kalupa koji je
tvorevina njegove prošlosti.***

Nilakanta Sri Ram

